

Rodinná politika a porodnost

ve volebních programech stran a hnutí

KLÁRA KALÍŠKOVÁ¹

Prezentujeme shrnutí systémových problémů v systému rodinné politiky a porodnosti v České republice a přehled toho, jak se to odrazilo v předvolebních programech. Navazujeme tím také na video-spot **IDEA Talks pro volby 2025**.²

Klíčové problémy a doporučení

Současný systém rodinné politiky v ČR velmi akcentuje finanční podporu rodin (především s malými dětmi). Bohužel ale pro podporu rodin a zvyšování porodnosti samotné zvyšování hotovostních transferů nestačí; důležité je navyšování kapacit služeb péče, flexibilní organizaci práce a větší zapojení otců:

- **Proč samotné peníze nestačí:** Přestože má Česko jedny z nejštědřejších rodičovských příspěvků a daňových slev na děti v Evropě, porodnost v posledních letech i u nás výrazně klesá. Hlavní bariéra totiž neleží v objemu transferů, ale v nedostatečné infrastruktuře služeb péče (jesle/školky) a v nerovnoměrném rozdělení péče, které klade disproporční břemeno na ženy; to se promítá do rozhodování párů o (dalším) dítěti.
- **Návrat matek do práce:** Přibližně 93 % matek dětí do tří let by chtělo pracovat, naráží však na nedostatek kapacit předškolní péče (chybí asi 70 tisíc míst pro dvouleté a starší děti) a nízkou nabídku zkrácených a flexibilních úvazků. Ekonomické pobídky jsou navíc často nastaveny tak, že se nízkopříjmovým matkám práce na částečný úvazek nevyplácí (kombinace ceny péče a vysokých odvodů).
- **Zapojení otců:** Ačkoliv 80 % mužů deklaruje zájem být s dítětem doma, reálně rodičovskou čerpá 1–2 %. Systém nenabízí žádné motivace pro sdílení péče mezi rodiči (např. nepřenositelnou část rodičovské pro každého rodiče), které by usnadnily návrat matek do práce a podpořily rodinná rozhodnutí směrem k vyšší plodnosti.

1 Klára Kalíšková působí v IDEA při CERGE-EI a FIS VŠE. Přehled reprezentuje pouze názor autorky a nepředstavuje oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE).

2 Video-spot „Co skutečně pomůže rodinám a zvýší porodnost v Česku?“ v rámci video-spotů **IDEA pro volby 2025**

Rodinná politika a porodnost v programech politických stran a hnutí

	„Rodinám vrátíme školkovné i původní podobu slevy na druhého z manželů.“ „Zvýšíme rodičovský příspěvek na 400 000 Kč a umožníme jeho flexibilní čerpání.“ „Rodičům dětí do 3 let nabídneme možnost volby mezi klasickou rodičovskou dovolenou a „rodičovským režimem“. Dohoda mezi rodičem a zaměstnavatelem bude moci být průběžně měněna podle potřeb obou stran. Pokud k dohodě nedojde, automaticky zůstane zachován nárok na klasickou rodičovskou dovolenou. Podpoříme také možnost střídání rodičů v péči.“ „Obnovíme přídavky na děti podle aktuální situace rodin, školkovné a slevu na dani pro pečujícího rodiče. Finančně podpoříme kroužky, družiny a volnočasové aktivity dětí během školního roku i o prázdninách tak, aby se jich mohly zúčastnit i děti z nízkopříjmových rodin.“ „Podpoříme investice do mateřských, základních a středních škol v oblastech s nedostatkem kapacit, aby vzdělávání bylo dostupné všem dětem. Rozšíříme podporu bezplatného školního stravování pro děti ze znevýhodněných rodin.“ „Zajistíme státní podporu na hypotéky pro mladé rodiny pečující o dítě.“ „Mladým manželům poskytneme státní bezúročné půjčky na akontaci při pořízování jejich prvního bydlení.“ Volební program 2025, str. 4, 10, 17 a 19 ↗
	Program neobsahuje samostatnou kapitolu na téma rodinné politiky, podpory rodin nebo porodnosti. Program 2025 ↗
	„Daňovou změnu připravíme tak, aby 90 % rodin mělo vyšší čistý příjem než nyní, zejména ti chudší. Zvýšíme slevu na poplatníka i daňové bonusy na děti. Snížíme DPH na základní a zdravé potraviny, jako je třeba zelenina a ovoce, stejně jako na pleny, hygienické potřeby a další nezbytnosti.“ „Zlepšíme podmínky pro mladé, aby mohli založit rodinu. Navýšíme rodičovský příspěvek, zajistíme místa ve školkách i pro děti do tří let, podpoříme kratší úvazky.“ Program Nakopneme to ↗
	„Podpora zvýšení porodnosti (podpora mladých pracujících rodin a pracujících rodin s dětmi a s nižšími příjmy).“ „Výhodné manželské půjčky pro pracující rodiny s výrazným snížením splácené částky vždy po narození dítěte.“ „Výrazné zvýšení daňového zvýhodnění na děti.“ Programové teze, str. 4 ↗
	„Dostupné školky a dětské skupiny: Zajistíme dostupné předškolní vzdělávání pro každé dítě.“ „Flexibilní práce pro rodiče: Zaměstnavatel s flexibilní pracovní dobou a sdílenými pracovními místy pro rodiče malých dětí získá daňové výhody.“ „Podpora kratších úvazků: Zvýhodníme firmy, které zaměstnávají rodiče a seniory na zkrácené pracovní úvazky, a podpoříme tak jejich zapojení na trhu práce.“ Program SPOLU 2025, str. 25 a 26 ↗

Rodinná politika a porodnost v programech politických stran a hnutí

STAČILO!

„Zavedeme bezúročné půjčky mladým novomanželům na rekonstrukci bytu či vybavení domácnosti ve výši až milion korun.“

„Rozšíříme nárok na porodné: Porodné je jednorázová dávka, která je určena jako příspěvek na náklady související s porodem a narozením dítěte, jde o dávku příjmově testovanou, vyplácí se v pevných částkách a činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na druhé dítě. Rozhodný příjem pro výpočet vzniku nároku na porodné zvýšíme z 2,7násobku na čtyřnásobek životního minima rodiny, aby na něj dosáhlo více rodin.“

„Zvýšíme rodičovský příspěvek – navážeme jej na průměrnou mzdu, a tím zajistíme jeho automatické zvyšování.“

„Podpoříme vznik „firemních školek“ pro děti zaměstnanců ve státní správě a ve veřejných službách.“

„Zajistíme dostatečné kapacity a dostupnost vzdělávání:

Dostupné vzdělávání znamená, že i v menších obcích mají děti mateřskou školu a první stupeň základní školy. Očekávaný pokles počtu dětí na základních školách ve většině krajů využijeme ke snížení počtu dětí ve třídách, a to i v mateřských školách. Svazkové školy podpoříme jen tam, kde pro to existují dobré podmínky pro děti a jejich rodiče – úspory nákladů nesmějí být hlavním kritériem.“

„Zrušíme poplatky za pobyt v mateřské škole: Předškolní vzdělávání je nejefektivnější investice s nejvyšší návratností. ČR vynakládá na předškolní vzdělávání jen 0,5 % HDP, průměr zemí OECD je 0,8 % HDP. Prosazujeme kvalitní bezplatné předškolní vzdělání pod vedením kvalifikovaných učitelek mateřských škol, zabezpečení hygienických předpisů a zdravého stravování.“

„Zavedeme školní stravování v MŠ a na prvním stupni ZŠ zdarma: Díky zvyšování objemu veřejných prostředků přerozdělovaných krajskými samosprávami na vzdělávání zajistíme bezplatné obědy ve školkách i školách. Školní oběd je pro mnoho dětí jediným teplým jídlem za den. Řada rodičů na jejich zaplacení nemá, stávající podpůrné programy jako řešení zdaleka nestačí. Je prokázáno, že bezplatné obědy přispívají ke zlepšení docházky dětí (vyloučené lokality) i jejich školních výsledků a šetří náklady na zdravotní péči v budoucnosti.“

Naše priority – 1. Důstojný život pro všechny generace ➔

Naše priority – 8. Vzdělání ➔

Rodinná politika a porodnost v programech politických stran a hnutí

STAROSTOVÉ

„Navýšíme rodičovský příspěvek o 50 000 Kč pro rodiny, v nichž se na péči podílí oba rodiče – podmínkou bude, že každý z nich stráví na rodičovské dovolené minimálně tři měsíce.“

„Budeme usilovat o navýšení kapacit předškolních zařízení za využití prostředků z Národního plánu obnovy a evropských fondů, přičemž bude povinně garantováno místo pro každé tříleté dítě.“

„Podpoříme rozvoj předškolní péče:

- Navýšíme normativ pro děti do 3 let v dětských skupinách z 1,7násobku na 1,8–1,9násobek normativu MŠMT na jedno dítě v soukromé mateřské škole.
- Podpoříme obce při zakládání sousedských dětských skupin na svém území (šíření dobré praxe, podpora občanů zakládajících sousedské dětské skupiny, vytvoření typizovaných manuálů).
- Podpoříme investiční dotace do budování mateřských škol (pro starší děti) a dětských skupin (pro mladší děti, případně jako alternativu v místech s nižší dostupností MŠ) v rámci dotačního programu MŠMT a MPSV.“

„Zavedeme možnost valorizace rodičovského příspěvku na základě inflace. Nepůjde o automatickou valorizaci, ale o zmocnění vlády, která bude moci prostřednictvím nařízení navýšit rodičovský příspěvek při splnění stanovených podmínek – například pokud kumulovaná inflace dosáhne alespoň 5 %.“

„Navýšíme slevu na dítě u dětí do 3 let, protože v tomto věku zpravidla jeden z rodičů stále o dítě částečně pečuje a rodina má vyšší výpadek příjmu než u dětí, které už docházejí do školy a oba rodiče mohou pracovat. Současně zrušíme slevu na nepracujícího manžela či manželku.“

„Odstraníme limit 120 hodin měsíčně u docházky dítěte do předškolního zařízení, jehož překročení v současnosti vede ke ztrátě nároku na čerpání rodičovského příspěvku.“

„Navýšíme národní dotační titul Rodina na minimálně 200 mil. Kč a zajistíme udržení této alokace i v dalších letech. Klíčovou prioritou je pro nás podpora rodičovských center jako míst efektivní primární prevence sociálně-patologických jevů v rodinách.“

Program STAN, str. 26 a 29.

Stručné postřehy k programům

Ve volebních programech lze pozorovat dvě cesty podpory rodin a řešení problému nízké porodnosti:

(1) Navýšení finanční podpory rodin; **(2)** Podpora služeb péče o děti a návratu žen na trh práce.

Většina programů obsahuje kombinaci obou, ale liší se akcentem. **STAN** a **SPOLU** kladou důraz na kapacity zařízení péče o děti, dostupnost flexibilních a zkrácených úvazků a odstranění bariér návratu matek do práce. Oproti tomu **SPD** slibuje pouze finanční podporu rodin. **ANO**, **Piráti** a **Stáčilo!** nabízí kombinaci obou směrů, tedy jak finanční podpory, tak i podporu služeb pro rodiny. Motoristé rodinnou politiku nebo podporu porodnosti ve svém programu nemají. Klíčové postřehy:

- **Navýšení finanční podpory rodin:** **ANO** navrhuje posílení přímých peněžních nástrojů (rodičovský příspěvek navýšit na 400 000 Kč, přídavky na děti, obnova daňových slev); **SPD** staví na zvýšení daňového zvýhodnění a manželských půjčkách; **Piráti** navrhuje zvýšení rodičovského příspěvku a nižší zdanění (zejména chudších) rodin; **Stáčilo!** slibuje bezúročné půjčky mladým rodinám, rozšíření nároku na porodné a vyšší rodičovský příspěvek.

- **Předškolní péče:** Zde je nejširší shoda. Všechny strany kromě **SPD** a **Motoristů** zmiňují zvyšování dostupnosti předškolní péče o děti, ale v různé míře detailu. **STAN** uvádí nejvíce konkrétní nástroje (zvýšení normativů pro děti mladší tří let v dětských skupinách, investiční dotace, metodická podpora sousedských skupin); **SPOLU** slibuje dostupné školky a dětské skupiny pro každé dítě; **Piráti** deklarují místa ve školkách i pro děti do 3 let věku; **ANO** akcentuje investice do kapacit v nedostatkových územích a podporu bezplatného školního stravování pro děti ze znevýhodněných rodin; **Stačilo!** slibuje dostupné mateřské školy i v menších obcích a firemní školky pro státní zaměstnance.
- **Návrat rodičů do práce a flexibilita:** **SPOLU** navrhuje daňové výhody zaměstnavatelům nabízejícím sdílená pracovní místa, zkrácené úvazky a flexibilní pracovní dobu pro rodiče; **Piráti** deklarují podporu kratších úvazků; **ANO** chce zavést „rodičovský režim“, kde by dohoda mezi rodičem a zaměstnavatelem mohla být průběžně měněna podle potřeb obou stran; **STAN** navrhuje zrušit bariéry návratu matek na trh práce (např. zrušit slevu na nepracujícího manžela/manželku a nahradit ji vyšší slevou na děti do 3 let věku).
- **Zapojení otců:** **STAN** navrhuje zavést střídací bonus 50 000 Kč podmíněný min. třemi měsíci rodičovské u obou rodičů; **ANO** slibuje podporu možnosti střídání rodičů v péči.